

بسم الله الرحمن الرحيم

حقوق بیمه

(برنده جایزه و رتبه اول در جشنواره علمی

بیمه ایران در سال ۱۳۸۳)

دکتر جان علی محمود صالحی

عضو پیشین هیئت علمی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران،

عضو شورای پژوهشی پژوهشکده بیمه

چاپ سوم (تجدید نظر شده)

پژوهشکده بیمه

وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: محمود صالحی، جانعلی، ۱۳۱۰
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق بیمه / جانعلی محمود صالحی
وضعیت ویراست	: ویراست ۲
مشخصات نشر	: تهران: بیمه مرکزی ایران، پژوهشکده بیمه، ۱۳۸۸
مشخصات ظاهری	: ۵۶۴ ص
شابک	: ۸۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۹۶۴-۶۵۰۶-۵۱-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: ویراست قبلی: بیمه مرکزی ایران، ۱۳۸۱.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۵۶۳-۵۶۴ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: حقوق بیمه
موضوع	: بیمه
شماره افزوده	: بیمه مرکزی ایران، پژوهشکده بیمه
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ح ۷/م ۳/ک ۱۲۲۱ K
رده بندی دیویی	: ۳۲۶/۵۵۰۸۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۹۰۲۳۴۲

حقوق بیمه

مؤلف: دکتر جانعلی محمود صالحی

چاپ اول: ۱۳۸۸ ویرایش جدید: تهران پائیز ۱۳۸۸

چاپ: دانشگاه امام صادق (ع)

ناظر فنی چاپ: محمد رضا بقائی

طرح جلد: علی حسین صفری

تعداد: ۲۰۰۰ جلد

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۵۰۶-۵۱-۰

ناشر: پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران)

نشانی: تهران: سعادت آباد - میدان کاج - خیابان سرو غربی - پلاک ۲۳

صندوق پستی: ۲۴۹۹-۱۹۳۹۵ تلفن: ۲۲۰۸۴۰۸۴ دورنگار: ۲۲۰۸۴۰۲۲

وب سایت: <http://www.IRC.ac.ir> پست الکترونیکی: info@IRC.ac.ir

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست

صفحه	عنوان
۱۵.....	پیشگفتار مؤلف بر چاپ نخست
۱۷.....	پیشگفتار مؤلف بر چاپ دوم
۱۹.....	پیشگفتار مؤلف بر چاپ سوم
۲۱.....	فصل نخست. سخنان کلی درباره دانش حقوق
۲۱.....	مقدمه
۲۲.....	گفتار اول: مفاهیم و برخی اصول کلی و فراگیر
۲۲.....	معناهای واژه حق و حقوق، تعریف‌ها و دیدمان‌ها
۳۱.....	گفتار دوم: پیوند دانش حقوق با دیگر علوم و دانش‌ها
۳۱.....	۱. رابطه دانش حقوق و اخلاق
۳۲.....	۲. رابطه دانش حقوق و عرف و عادت
۳۲.....	۳. رابطه دانش حقوق و علوم اجتماعی
۳۳.....	۴. رابطه دانش حقوق و علم روان‌شناسی (شخصیت)
۴۱.....	۵. رابطه دانش حقوق و علوم طبیعی
۴۳.....	۶. رابطه دانش حقوق و علم بیولوژی (زیست‌شناسی)
۴۷.....	۷. رابطه دانش حقوق و قدرت
۵۲.....	گفتار سوم: نظام‌های بزرگ حقوقی جهان
۵۴.....	۱. خانواده حقوقی رومی - ژرمنی
۵۴.....	۲. خانواده حقوقی کامن‌لا
۵۵.....	۳. نظام حقوقی سوسیالیستی
۵۶.....	۴. نظام‌های حقوقی دیگر
۵۹.....	گفتار چهارم: حقوق وضعی (موضوعه)

۶۰	۱. منابع و آبشخورهای حقوق وضعی
۶۳	۲. منابع حقوق اسلامی
۶۴	گفتار پنجم: گستره قانون در مکان و زمان
۶۴	قلمرو و مرزهای قانون
۶۸	گفتار ششم: چند قاعده حقوقی
۶۸	۱. قاعده عام و خاص
۶۸	۲. قاعده واگشت ناپذیری قانون
۷۰	۳. موازنه حق و تکلیف
۷۰	گفتار هفتم: انقسام حقوق
۷۶	گفتار هشتم: ضمانت اجرای حقوق (تضمین حقوق)
۷۷	فصل دوم. حقوق بیمه
۷۷	مقدمه
۷۹	گفتار نخست: واژه بیمه
۸۰	گفتار دوم: تاریخچه پیدایش و گسترش بیمه
۸۱	۱. اندیشه بیمه در دوران باستان
۸۳	۲. اندیشه بیمه در سده‌های میانی
۸۶	۳. بیمه به صورت امروزی
۸۸	۴. پیدایش بیمه در ایران
۹۴	گفتار سوم: نقش بیمه
۹۷	فایده‌ها و مزایای بیمه
۱۰۰	اهمیت اقتصادی بیمه‌های بازرگانی
۱۰۲	گفتار چهارم: تکنیک بیمه و تعریف فنی آن
۱۰۶	۱. مفهوم خطر در بیمه
۱۱۸	۲. حق بیمه
۱۲۰	۳. مفهوم خسارت در بیمه

گفتار پنجم: انواع بیمه و بخش‌بندی آنها	۱۲۴
۱. انواع بیمه	۱۲۴
۲. بخش‌بندی انواع بیمه	۱۲۶
گفتار ششم: موضوع و تعریف حقوق بیمه و ویژگی‌های آن	۱۲۹
گفتار هفتم: منابع و آبخشورهای حقوق بیمه	۱۳۲
گفتار هشتم: اصول و ضوابط حاکم بر انواع بیمه‌ها	۱۳۴
۱. اصل حسن‌نیت	۱۳۵
۲. اصل غرامت	۱۳۶
۳. قاعده نفع بیمه‌ای	۱۳۶
۴. قاعده جانشینی یا حق مراجعه بیمه‌گر به مسئول خسارت	۱۳۸
۵. قاعده نسبی سرمایه	۱۳۹
فصل سوم. قرارداد بیمه و اصول فرمانروا بر عقودها و قراردادها	۱۴۳
مقدمه	۱۴۳
گفتار نخست: عقد یا قرارداد بیمه	۱۴۷
گفتار دوم: اصل آزادی قراردادها	۱۴۹
گفتار سوم: دسته‌بندی قراردادها و همخوانی عقد بیمه با آنها	۱۵۲
گفتار چهارم: شرایط بنیادی درستی و اعتبار قرارداد بیمه	۱۶۱
۱. قصد و رضای طرف‌های قرارداد	۱۶۲
۲. اهلیت طرف‌های قرارداد	۱۶۵
۳. مورد معامله یا موضوع بیمه	۱۷۳
۴. مشروعیت جهت	۱۷۵
گفتار پنجم: تنظیم قرارداد بیمه و صدور بیمه‌نامه	۱۷۷
گفتار ششم: اجرای قرارداد بیمه	۱۸۱
۱. وظایف بیمه‌گذار	۱۸۱
۲. تعهد بیمه‌گر	۱۸۶

گفتار هفتم: انحلال، پایان و بطلان قرارداد بیمه.....	۱۸۷
گفتار هشتم: صلاحیت دادگاه‌ها، مرور زمان.....	۱۹۱
گفتار نهم: تفسیر قراردادهای بیمه.....	۱۹۲

فصل چهارم. بیمه اشخاص..... ۱۹۵

مقدمه.....	۱۹۵
گفتار نخست: اصول کلی فرمانروا بر بیمه‌های اشخاص.....	۱۹۷
گفتار دوم: انواع قراردادهای بیمه عمر.....	۲۰۳
گفتار سوم: تعریف و چیستی حقوقی بیمه عمر.....	۲۱۲
گفتار چهارم: انعقاد، تشکیل و تنظیم قرارداد بیمه عمر.....	۲۱۳
گفتار پنجم: نقش محاسبه حق بیمه در بیمه‌های عمر.....	۲۱۹
گفتار ششم: پیوند اندوخته ریاضی و حقوق ممتاز بیمه‌گذار.....	۲۲۱
۱. بازخرید.....	۲۲۲
۲. کاهش سرمایه (سرمایه مخفف).....	۲۲۳
۳. وام یا پیش‌پرداخت.....	۲۲۴
۴. وثیقه قرارداد بیمه‌نامه عمر.....	۲۲۵
گفتار هفتم: بیمه عمر و تورم.....	۲۲۵
۱. مشارکت در سود.....	۲۲۶
۲. بیمه عمر به صورت تجدید ارزیابی.....	۲۲۶
۳. بیمه عمر با شرط اندکس.....	۲۲۷
۴. قرارداد بیمه عمر یا سرمایه متغیر.....	۲۲۷
گفتار هشتم: بیمه بازنشستگی.....	۲۲۸
گفتار نهم: تمهد به سود ثالث در بیمه اشخاص.....	۲۳۲
گفتار دهم: نقش بیمه عمر در تأمین و بهبود حقوق زنان.....	۲۴۱
گفتار یازدهم: مرحله تصفیه‌گری در بیمه عمر.....	۲۴۲
گفتار دوازدهم: بیمه حوادث اشخاص.....	۲۴۴

۱. ویژگی‌های بیمه حوادث اشخاص	۲۴۵
۲. خطر موضوع بیمه در بیمه حوادث اشخاص	۲۴۶
۳. انواع ریسک‌ها و تأمین‌ها در بیمه حوادث اشخاص	۲۴۹
۴. انعقاد قرارداد بیمه	۲۵۵
۵. انواع بیمه‌های حوادث اشخاص	۲۶۰
گفتار سیزدهم: بیمه بیماری (بیمه بهداشت و تندرستی)	۲۶۱
گفتار چهاردهم: بیمه‌های گروهی و بیمه‌های همگانی	۲۶۶
۱. شرایط و شیوه‌های پیوستن به قرارداد بیمه‌های گروهی	۲۶۷
۲. بیمه‌های گروهی از دیدگاه حقوقی	۲۶۹
۳. رویش و گسترش بیمه‌های گروهی و مردمی در ایران	۲۷۰
۴. انواع بیمه‌های گروهی	۲۸۰
فصل پنجم. بیمه‌های مسئولیت مدنی	۲۸۵
مقدمه: جایگاه بیمه‌های مسئولیت مدنی	۲۸۵
گفتار نخست: مسئولیت مدنی	۲۸۸
مفهوم و مبنای انواع مسئولیت مدنی	۲۹۱
تعریف مسئولیت مدنی	۲۹۳
گفتار دوم: مسئولیت مدنی در حقوق ایران	۳۰۰
مبنای فقهی مسئولیت مدنی	۳۰۵
گفتار سوم: حقوق ترافیک زمینی	۳۰۷
گفتار چهارم: بیمه مسئولیت مدنی	۳۱۰
۱. تعهد به سود شخص ثالث	۳۱۱
۲. بخش‌بندی گونه‌های مختلف بیمه‌های مسئولیت مدنی	۳۱۷
۳. تأثیر بیمه در تحول سیستم مسئولیت مدنی	۳۱۸
۴. انواع پوشش‌ها و تأمین‌ها در بیمه مسئولیت مدنی	۳۱۹
۵. انواع بیمه‌های مسئولیت مدنی	۳۱۹

گفتار پنجم: بیمه همگانی (اجباری) شخص ثالث	۳۲۰
تاریخچه و تحول	۳۲۰
گفتار ششم: اصول و خطوط کلی قانون بیمه اجباری شخص ثالث (مصوب ۱۳۴۷)	۳۲۴
۱. اصل مسئول بودن دارندگان اتومبیل	۳۲۴
۲. اصل اجباری (همگانی) شدن بیمه مسئولیت مدنی	۳۲۵
۳. حوادث در گستره بیمه و موارد بیرون از گستره تعهد بیمه‌گر	۳۲۶
۴. وسایل نقلیه مشمول بیمه	۳۲۷
۵. اشخاص ثالث	۳۲۸
۶. خسارت‌های قابل جبران	۳۳۰
۷. مبلغ تضمین بیمه‌ای	۳۳۰
۸. ضمانت اجرای قانون بیمه شخص ثالث	۳۳۱
۹. بیمه شخص ثالث در سطح جهانی	۳۳۱
۱۰. تنظیم و صدور بیمه‌نامه شخص ثالث حوادث وسایل نقلیه موتوری زمینی	۳۳۲
گفتار هفتم: تصفیه خسارت	۳۳۳
گفتار هشتم: اصول و مواد مهم قانون اصلاحی بیمه اجباری شخص ثالث (مصوب ۱۳۸۷)	۳۳۴
گفتار نهم: صندوق تأمین خسارت‌های بدنی و موارد تعهد آن	۳۳۹
موارد تعهد صندوق	۳۳۹
ماهیت حقوقی صندوق تأمین خسارت‌های بدنی	۳۴۵
شیوه تصفیه خسارت در صندوق تأمین	۳۴۷
گفتار دهم: مدیریت و منابع درآمد صندوق تأمین	۳۵۰
گفتار یازدهم: بیمه مسئولیت مدنی کارفرمایان	۳۶۴
گفتار دوازدهم: بیمه مسئولیت مدنی دولت و کارمندان دولت و شهرداری‌ها	۳۶۹
۱. مسئولیت مدنی ناشی از اعمال تصدی دولت	۳۶۹
۲. اعمال حاکمیت دولت	۳۷۱
گفتار سیزدهم: بیمه اجباری مسئولیت مدنی نگهبانان مسلح بانک‌ها و گارد صنعت نفت	۳۷۲

۳۷۲.....	۱. بیمه اجباری مسئولیت مدنی نگهبانان مسلح بانکها
۳۷۵.....	۲. بیمه اجباری مسئولیت مدنی گارد صنعت نفت
۳۷۵.....	گفتار چهاردهم: بیمه مسئولیت مدنی متصدیان حمل و نقل
۳۷۶.....	۱. بیمه مسئولیت مدنی متصدی حمل و نقل زمینی
۳۷۷.....	۲. بیمه مسئولیت مدنی متصدی حمل و نقل هوایی
۳۸۲.....	۳. بیمه مسئولیت مدنی متصدی حمل و نقل دریایی و خشکی
گفتار پانزدهم:	بیمه مسئولیت مدنی پزشکان، جراحان، داروسازان و مدیران مراکز درمانی
۳۸۳.....	
۳۸۷.....	گفتار شانزدهم: بیمه مسئولیت مدنی آرشیوکتها و مقاطعه کاران
۳۸۸.....	گفتار هفدهم: بیمه مسئولیت مدنی ناشی از آتش سوزی
گفتار هجدهم:	بیمه مسئولیت مدنی ناشی از حوادث بهره برداری و حمل و توزیع گاز و برق
۳۹۰.....	
۳۹۱.....	گفتار نوزدهم: دیگر انواع بیمه های مسئولیت مدنی

فصل ششم. بیمه حمل و نقل..... ۳۹۳

۳۹۳.....	مقدمه
۳۹۴.....	گفتار نخست: موضوع و تعریف بیمه حمل و نقل
۳۹۶.....	گفتار دوم: خطرهای مشمول بیمه و موارد بیرون از تعهد بیمه گران
۴۰۳.....	گفتار سوم: انواع تأمین ها یا فرمول های پوششی بیمه دریایی
۴۰۴.....	بیمه تمام خطر حمل و نقل
۴۰۶.....	گفتار چهارم: قرارداد بیمه حمل و نقل و ویژگی های آن
۴۰۶.....	۱. قرارداد بیمه حمل و نقل: بخشی از معامله های تجارتي
۴۰۶.....	۲. اجرای تدریجی قرارداد بیمه حمل و نقل
۴۰۷.....	۳. قرارداد بیمه حمل و نقل در ارتباط با ماده ۸ قانون بیمه
۴۱۱.....	گفتار پنجم: تصفیه خسارت در بیمه حمل و نقل

فصل هفتم. بیمه آتش سوزی ۴۱۷

مقدمه ۴۱۷

گفتار نخست: تعریف آتش سوزی و موضوع بیمه آتش سوزی ۴۱۸

۱. تعریف آتش سوزی ۴۱۸

۲. موضوع بیمه آتش سوزی ۴۱۹

گفتار دوم: خطرهای بیمه شدنی و موارد بیرون از گستره بیمه ۴۲۰

گفتار سوم: قرارداد بیمه آتش سوزی ۴۲۱

گفتار چهارم: چند نکته حقوقی درباره قرارداد بیمه آتش سوزی ۴۲۳

۱. موارد فسخ ۴۲۳

۲. بیمه مضاعف (چند بیمه‌گی) ۴۲۴

۳. محل اموال بیمه شده ۴۲۴

گفتار پنجم: تأمین‌ها و پوشش‌های تعینی ۴۲۵

فصل هشتم. بیمه بدنه اتومبیل ۴۲۹

مقدمه ۴۲۹

گفتار نخست: موضوع و قرارداد بیمه اتومبیل ۴۲۹

خطرهای مشمول بیمه ۴۳۰

خطرهای خارج از شمول بیمه ۴۳۳

گفتار دوم: تعهدها و وظایف دو طرف قرارداد ۴۳۴

۱. وظایف بیمه‌گذار ۴۳۴

۲. تعهد بیمه‌گر ۴۳۴

شیوه صدور بیمه‌نامه اتومبیل ۴۳۸

گفتار سوم: اصول مهم در قبول بیمه ۴۴۱

گفتار چهارم: شیوه تصفیه خسارت‌های ناشی از حوادث اتومبیل ۴۴۲

عملیات مقدماتی تصفیه خسارت ۴۴۳

فصل نهم. بیمه‌های مهندسی..... ۴۴۷

مقدمه..... ۴۴۷

گفتار نخست: انواع بیمه‌های مهندسی..... ۴۴۸

۱. بیمه تمام خطر پیمانکاری..... ۴۴۸

۲. بیمه تمام خطر نصب..... ۴۴۹

۳. بیمه تمام خطر ماشین‌ها و دستگاه‌های تولیدی پیمانکاران..... ۴۴۹

۴. بیمه وسایل الکترونیکی..... ۴۴۹

۵. بیمه شکست ماشین‌ها..... ۴۴۹

۶. بیمه فساد کالاها و فراورده‌ها..... ۴۵۰

۷. بیمه از دست دادن منافع..... ۴۵۰

۸. بیمه ماشین‌های بخار و بویلر..... ۴۵۰

گفتار دوم: قرارداد بیمه‌های مهندسی..... ۴۵۰

فصل دهم. تصفیه دوستانه خسارت‌ها از دیدگاه حقوقی..... ۴۵۳

مقدمه..... ۴۵۳

گفتار نخست: ماهیت و چیستی حقوقی تصفیه دوستانه خسارت‌ها..... ۴۵۵

عقد صلح..... ۴۵۵

عقد صلح و قرارداد داوری (حکمت)..... ۴۵۸

گفتار دوم: آثار صلح و مصالحه در بیمه..... ۴۶۳

فصل یازدهم. بیمه اتکایی..... ۴۶۹

مقدمه..... ۴۶۹

گفتار نخست: قرارداد بیمه اتکایی..... ۴۷۱

گفتار دوم: تعریف بیمه اتکایی..... ۴۷۱

گفتار سوم: انواع بیمه اتکایی..... ۴۷۳

فرمول‌های بیمه اتکایی..... ۴۷۴

فصل دوازدهم. حقوق شرکت‌های بیمه ۴۷۹

مقدمه ۴۷۹

گفتار نخست: ماهیت حقوقی شرکت‌ها ۴۸۱

۱. دیدمان قراردادی بودن شرکت ۴۸۱

۲. دیدمان شخصیت حقوقی ۴۸۲

گفتار دوم: تشکیل شرکت سهامی ۴۸۳

گفتار سوم: سازمان شرکت بیمه ۴۸۶

فصل سیزدهم. حقوق نمایندگان و کارگزاران بیمه (بیمه‌گستران) ۴۹۱

مقدمه ۴۹۱

گفتار نخست: نمایندگان بیمه ۴۹۳

گفتار دوم: دلالتان رسمی بیمه ۴۹۵

فصل چهاردهم. حقوق نظارت در بیمه ۵۰۱

مقدمه ۵۰۱

گفتار نخست: انواع نظارت ۵۰۵

گفتار دوم: حقوق نظارت بر پایه قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری ۵۰۷

فصل پانزدهم. سازمان نظارت و دیده‌بانی ۵۱۵

مقدمه ۵۱۵

گفتار نخست: وظیفه‌ها و اختیارات بیمه مرکزی ایران ۵۱۶

گفتار دوم: سازمان بیمه مرکزی ایران ۵۲۰

فصل شانزدهم. اندوخته‌ها و حقوق بیمه‌گذاران ۵۲۵

مقدمه ۵۲۵

گفتار نخست: اندوخته‌های فنی ۵۲۸

گفتار دوم: اندوخته‌های قانونی ۵۳۱

فصل هفدهم. سرمایه‌گذاری مؤسسه‌های بیمه ۵۳۵

مقدمه ۵۳۵

فصل هجدهم. بیمه فراورده‌های کشاورزی ۵۳۹

مقدمه و تاریخچه ۵۳۹

گفتار نخست: اصول کلی قانون تجدید نظر شده بیمه محصولات کشاورزی ۵۴۳

گفتار دوم: اهمیت اقتصادی و اجتماعی بیمه کشاورزی ۵۴۵

گفتار سوم: رابطه و پیوند حقوقی صندوق بیمه محصولات کشاورزی ۵۴۷

گفتار چهارم: مسائل و مشکل‌های اجرای گسترده بیمه فراورده‌های کشاورزی ۵۴۸

فصل نوزدهم. حقوق تعاونی‌های بیمه ۵۵۱

مقدمه ۵۵۱

گفتار نخست: ریشه‌یابی واژه تعاون و ریشه قانون تعاون ۵۵۲

گفتار دوم: پیشینه شرکت‌های تعاونی ۵۵۳

گفتار سوم: اصول و بنیاد تعاونی‌ها ۵۵۶

گفتار چهارم: انواع تعاونی‌ها ۵۵۷

گفتار پنجم: چکیده قانون تعاون ۵۵۹

کتابنامه ۵۶۳

به نام خداوند جان و خرد

پیشگفتار مؤلف بر چاپ نخست

فن بیمه، به عنوان نیاز و نهاد حمایتی پیشرفته و نوگرا، هنگامی پا به ایران گذاشت که کشور ما در دوران حکومت قاجاریان، در شرایط قرون وسطایی و توسعه نیافته، به سر می برد و قرن ها با کاروان تمدن مدرن صنعتی فاصله داشت. در واقع نخستین بار در سال ۱۲۸۹ (۱۹۱۰ میلادی) بود که دو مؤسسه بیمه روسی در ایران شروع به کار کردند و پس از آن شرکت های بیمه انگلیسی، آلمانی، اتریشی و ... یکی پس از دیگری، برای فعالیت در ایران، شعبه هایی دایر کردند. به تدریج که اوضاع راکد و منجمد ایران زیر تأثیر امواج تحول و ترقی خواهی و پیشرفت های جهانی رو به تحول و دگرگونی می نهاد و کشور به سوی صنعتی شدن می رفت، «بیمه و تأمین» نیز به عنوان یک نیاز و لازمه پشتیبانی از سرمایه ها، منابع مالی، نیروی کار و تولید و دادوستدهای بازرگانی رشد و نمو می کرد. به ویژه ظرف هفتاد سال گذشته، از زمان تأسیس نخستین شرکت بیمه ایرانی در سال ۱۳۱۴ خورشیدی، نیاز و نهاد بیمه جهش و گسترش شایان توجهی یافته است تا جایی که، در چند دهه گذشته و امروزه، به یکی از فعالیت های حمایتی و مفید مالی در کشور ما تبدیل شده است و نقش شایان ارزشی در تغییر و بهبود شرایط زندگی اجتماعی و اقتصادی کشور ما ایفا می کند.

بدون شک رسیدن نهاد بیمه به این مرحله، علاوه بر تأثیر شرایط زمانی و جهانی، مرهوم و مدیون همت، زحمت، تلاش و تدبیر مردان و زنانی است که در این حرفه شریف و فن ظریف حمایتی، وقت و عمر و انرژی صرف کرده اند. بدون تلاش و تدبیر و خدمت رسانی این ایرانیان علاقه مند و خدمتگر، رشد و گسترش بیمه تا این پایه مقدور نمی بود. گرچه، تا رسیدن به مرحله مناسب و مطلوب و آرمانی (تأمین فراگیر و همگانی)، موانع سستی و ساختاری بسیار و راه دراز و دشواری در پیش داریم. با این همه جای آن دارد که ضمن قدردانی و حق شناسی از همه تلاشگران و تدبیرگران و بیمه گستران، از شماری از پیشگامان و برجستگان این فن ظریف و حرفه شریف تأمین گری به مصداق «مشت نمونه خروار» به نیکی یاد کنیم و زحمت ها و خدمتگری های آنان را ارج نهیم؛ باشد که این سپاسگری ها

بتواند به ایجاد انگیزه نزد نسل جوان و پرتوان ما، به منظور ادامه خدمت و تأمین‌رسانی به افراد جامعه، یاری رساند!

بدین جهت وظیفه خود می‌دانم که این نوشتار و جستار حقوقی-بیمه‌ای را با قدردانی از تعدادی از پیشگامان صنعت بیمه و سپاسگزاری از تلاشگران و هم‌ت یاران و مدیران کنونی این صنعت آغاز کنم. نخستین قدردانی را باید نثار ابتکار و تدبیر شادروان دکتر «الکساندر آقایان» کرد که نخستین شرکت بیمه ایران را در سال ۱۳۱۴ پی نهاد. پس از آن، جا دارد که از تدبیرها و خدمتگری‌های بلنداندیشانی همچون: شادروانان دکتر مشرف نفیسی و دکتر نورعلی نوری به نیکی یاد کنیم. خدمات ارزنده آقای دکتر فرهنگ مهر، در راه پویش و گسترش بیمه در ایران فراموش نشدنی است.

همچنین بجا است که از تلاش‌ها و زحمات‌های ارزشمند آقایان محمودلی جوهریان، دکتر همایون مشایخی، دکتر ابرج صمدی علی آبادی، ارحام صدر و دیگر کارشناسان و باغبانان پیر بوستان بیمه، که عمری کوشش‌مندانه نهال‌های «بیمه و آرامش خاطر» در سرزمین کم تأمین ما کاشتند و آنها را آبیاری کردند، صمیمانه قدردانی شود. اکنون که این دفتر و اثر بیمه‌ای-حقوقی، پس از پیمودن مراحل و تشریفات طولانی اداری، امکان و فرصت چاپ و نشر پیدا می‌کند، بجا و بایسته می‌دانم که از بذل توجه و تشویق‌های فرهنگ‌گرایانه دکتر عبدالناصر همتی، رئیس کل بیمه مرکزی ایران و معاونان محترم ایشان (اعضای هیئت عامل) صمیمانه تشکر کنم. از دکتر علی دهقانی، رئیس مرکز تحقیقات بیمه‌ای، که همواره با تشویق‌های لطف‌آمیزشان مرا به کار و تلاش و تحقیق فراخوانده‌اند، سپاسگزارم. همچنین از آقای محسن شیخ‌پور، مدیرفاضل و فرهنگ‌دوست آموزش و انتشارات بیمه مرکزی ایران و آقای یدالله اسحاقی که زحمت آماده‌سازی و چاپ و انتشار کتاب را متقبل شدند و خانم معصومه شاه‌رخی که در ویرایش متن «حقوق بیمه» مساعی و کوشش‌های ارزنده‌ای مبذول داشته‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم. برای همه این علاقه‌مندان به فن بیمه و فرهنگ‌دوستان ارجمند، از درگاه دانا و توانای هستی‌بخش، آرزوی تندرستی و توفیق خدمت دارم.

جان‌علی محمودصالحی

به نام خداوند جان و خرد

پیشگفتار مؤلف بر چاپ دوم

چاپ نخست کتاب «حقوق بیمه» که در آن، قانون‌ها و ضوابط بیمه‌ای از دیدگاه دانش حقوق مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، با وجود مشکلات معمول در سیستم توزیع و عرضه آن، با استقبال و تشویق کارشناسان، به ویژه پژوهشگران و دانشجویان عزیز قرار گرفت. در واقع، پس از انتشار کتاب «حقوق زیان‌دیدگان و بیمه شخص ثالث (بیمه‌های مسئولیت مدنی)» از سوی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران و استفاده از آن به عنوان کتاب مرجع درسی دانشگاه‌های کشور، نویسنده بر آن شد که جزوه‌های درسی خود را که طی سالیان متمادی از سال ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۰ در مدارس عالی و دانشگاه‌های کشور تدریس می‌شد، گردآوری، تنظیم و ساماندهی کند و آنها را به صورت کتابی رسا و قابل استفاده برای کلیه علاقمندان به دانش حقوق بیمه، به دست چاپ و نشر بسپارد. در واقع، جای چنین کتابی در میان کتاب‌های متعدد بیمه‌ای بحالی بود. بدین معنا که بیشتر کتاب‌های منتشرشده در زمینه بیمه در ایران به توضیح و توصیف اصول انواع بیمه برپایه آنچه در کتاب‌ها و مجله‌های خارجی نوشته شده، پرداخته بودند و کمتر مؤلفی، نهاد بیمه را برپایه قانون‌ها، مصوبه‌ها و ضوابط و شرایط بیمه‌ای معمول و مورد عمل در ایران از دیدگاه حقوقی تجزیه و تحلیل کرده بود. البته برخی از صاحب‌نظران فن بیمه همچون دوست عزیزم آقای دکتر مسیح ایزدپناه جهرمی و جناب آقای دکتر همایون مشایخی، نیز از سال‌های پیش، همزمان با فعالیت نویسنده کتاب حقوق بیمه، مطالبی را به صورت جزوه‌های درسی و کتاب منتشر کرده بودند که اهمیت کارشان در جای خود آشکار و سزاوار تقدیر است.

در کل، بیشتر کتاب‌های منتشرشده (اعم از تألیف و ترجمه) نقش و تأثیر شایان توجیهی در رویش، گسترش و پویای فرهنگ بیمه و پیشرفت و توسعه صنعت بیمه کشور داشته و دارند. با این همه باید اذعان نمود که تعداد و محتوای علمی کتاب‌های منتشرشده، پاسخگوی نیازهای روزافزون علمی و آموزشی صنعت در حال توسعه بیمه کشور نمی‌باشند و، نیازمند تلاش بیشتری در این زمینه هستیم. انتشار کتاب حقوق بیمه به تشویق

پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران) و از طریق مدیریت آموزش و انتشارات سازمان مذکور صورت گرفته است و دوست و همکار عزیزم، آقای دکتر علی رضا دقیقی اصلی (معاون اجرایی پژوهشکده بیمه) اظهار لطف کرده و در شماره ۶۸ زمستان ۱۳۸۱ فصلنامه صنعت بیمه، به تفصیل به معرفی کتاب حقوق بیمه پرداخته‌اند که بدین وسیله از بذل توجه و عنایت ایشان صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم.

دوست و همکار عزیزم، آقای حمیدرضا کاوه (گلابیگانی) نیز کلیه مطالب کتاب را با دقت و علاقمندی خوانده و اشتباه‌های تایپی آن را تصحیح کرده و نکته‌های مفیدی را یادآوری نموده‌اند. بدین وسیله از این کارشناس بیمه و دانش‌آموخته برجسته دانشکده مدیریت دانشگاه تهران صمیمانه قدردانی می‌کنم.

خوشحالم که ناشر محترم، پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران)، نسبت به تجدید چاپ و نشر کتاب حقوق بیمه علاقه و اهتمام نشان داده‌اند و در نظر دارند که چاپ دوم آن را به صورت گسترده‌تر به علاقمندان عرضه کنند. بدین وسیله از بذل توجه رئیس محترم پژوهشکده بیمه، آقای دکتر علی دهقانی و همکاران گرامی ایشان به ویژه آقایان بهروز رجبی و فرزاد زارعی سپاسگزاری می‌کنم.

در پایان، برای این مؤلف موجب مباهات است که کتاب حقوق بیمه در جشنواره علمی، آبان ۱۳۸۳ بیمه ایران به عنوان کتاب برگزیده و برتر (برنده جایزه اول کتاب‌های بیمه‌ای) انتخاب شده است. همچنین در این جایزه لازم می‌دانم از تشویق‌های آقای دکتر سید محمد عباس‌زادگان و آقای دکتر محمد ابراهیم امین و سایر همکاران ایشان صمیمانه سپاسگزاری کنم.

امیدوارم که این بار (چاپ دوم) کتاب حقوق بیمه در میدان و میزبان گسترده و درخور توجه به علاقمندان فن و فرهنگ بیمه عرضه شود. به ویژه امید است که با گسترش خصوصی‌سازی و تأسیس چندین شرکت خصوصی بیمه، این کتاب بتواند روشنگر و راهنمای صادق و مفیدی برای بررسی بسیاری از مسائل بیمه‌ای و حقوقی صنعت بیمه کشور باشد.

با آرزوی تندرستی و توفیق خدمت

عضو پیشین هیئت علمی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

و عضو شورای پژوهشی پژوهشکده بیمه

جان‌علی محمودصالحی

با نام و یاد معشوق و معبود ابدی و ازلی که همه هستی از اوست

پیشگفتار مؤلف بر چاپ سوم

سرانجام اعلام شد که نسخه‌های چاپ دوم کتاب «حقوق بیمه» کمیاب شده و لزوم و بایستگی نشر چاپ سوم آن در دستور کار پژوهشکده بیمه قرار گرفته است. جای خوشوقتی است که پژوهشکده بیمه به عنوان «کانون و مرکز اندیشه‌ورزی صنعت بیمه»، گسترش دانش و فرهنگ بیمه را وجهه همت خود قرار داده و در نظر دارد که نشر کتاب‌ها و آثار بیمه‌ای را در سامانه خود متمرکز کند و بیشترین آثار ارزشمند بیمه‌ای را (اعم از تألیف و ترجمه) به سهولت در دسترس علاقمندان قرار دهد.

اکنون که چاپ سوم کتاب حقوق بیمه - با تجدید نظری که در فصل پنجم آن به مناسبت تصویب قانون جدید بیمه اجباری شخص ثالث به عمل آمده - مراحل چاپ و نشر خود را می‌پیماید، بجا و بایسته می‌دانم که از توجه و اظهار علاقه آقای دکتر یعقوب رشودادی (معاونت محترم پژوهشی)، آقای سامی فر (معاونت محترم پشتیبانی پژوهشکده بیمه) و از مساعی سرکار خانم نوشین لالیان‌پور (مدیر نشریات) و خانم‌ها فاطمه دارنگ و پریسا روزه‌کفال، معصومه عاشوری و نوریه ذوقی و زحمات آقایان: محمدرضا بقائی، علی حسین صفری، محمدحسین محمدی (متصدیان امور تهیه طرح و نشر) و همچنین مجید ملک و حجت بهبودیان (مسئولان محترم امور قراردادهای پژوهشکده بیمه) صمیمانه سپاسگزاری کنم.

امید است که درونمایه و محتوای نظری - کاربردی کتاب حقوق بیمه که حاصل سال‌ها تجربه، تخصص و تحقیق مؤلف است، بتواند همچون سال‌های پیشین مورد استفاده علاقمندان به مطالعه و پژوهش در زمینه مسائل حقوقی صنعت بیمه قرار گیرد. همچنین بتواند بیمه‌گذاران، بیمه‌گران و بیمه‌گستران (نمایندگان و کارگزاران بیمه) را در راه بهسازی، تسهیل و تحکیم روابط و پیوندهایشان یاری رساند.

مؤلف: دکتر محمود صالحی

تهران، مهرماه ۱۳۸۸